

נדרים י

לע"נ יהושע בן יששכר הלוי

משה שווערד

1. תוספות מסכת חולין דף ב עמוד ב

אבל אמר הרי עלי לא - הך סוגיא כלישנא בתרא דפ"ק נדירים (דף י). דקאמר דפליגי בנודב ... וי"ל דקסבר כיון דחייש קרא לתקלה בנדר ה"ה בנדבה דהא איכא למיחש לתקלה דאפי' מביאה לעזרה ומקדישה יכול להנות ולמעול בה ולבא לידי תקלה בכמה עניינים דכ"ע לא בקיאי כהלל דמעולם לא מעל אדם בעולתו (פסחים דף סו:). ... וא"ת לרבי מאיר דאין טוב שיהא נודב ומשלם כל עיקר אפילו מביא כבשתו לעזרה להאי לישנא בתרא נדירים היאך אכלו ישראל שלמים במדבר וי"ל כיון שנאסרו בענין אחר בבשר הו' כאילו צוה להם המקום לאכול על ידי שלמים וא"ת והא כתיב (בראשית כח) וידר יעקב נדר וכתוב (יונה ב) את אשר נדרתי אשלמה וי"ל דבשעת צרה שרי כדאמרינן בבראשית רבה וידר יעקב נדר לאמר לאמר לדורות שיהיו נדירים בעת צרה.

2. עיין ברמב"ן ובריטב"א [ב. בדפי הרי"ף]

3. חי' ריטב"א [קוק]

לאמר לדורות שיהיו נדירים בעת צרה, פירוש אם הוא חולה או בנו וכיוצא בו מותר²⁴² לו לאמר כך וכך אתן אם אתרפא או אם אנצל מצרה זו, וזה היה נדרו של יעקב ונדירים של ישראל לפי שהיו בצרה. ומפני זה נהגו במקצת מקומות ליתן צדקות ושמן למאור בראש השנה ויום הכפורים בלבד, לפי שהוא יום הדין שספרי חיים פתוחים לפניו יתברך והוי עת צרה. ולפיכך נודרין כדי להנצל מן הדין ונודרין²⁴³ למחרתו לאלתר, ובשאר מקומות שנהגו לידור צדקות בשבתות וימים טובים, יש ליישב מנהגן שעושים כן מפני שיש מעצור לעניים, ואם לא ידרו להם היום שהוא יום כנופיא²⁴⁴ לא יהיה לעניים די צרכם, ולפיכך סומכין להקל בדבר²⁴⁴ מפני מחסור העניים שעומדין בצער. ועוד שהרי ממנין גבאים לגבותה לאלתר למחרת,

וכיון שנדר חובה ברבים יתבייש הוא ולא יאחר אותה כלל, ואם רצה לאחר, הממונים מוציאים ממנו בזרוע²⁴⁵.

• עיין בשימות שם

4. שולחן ערוך יורה דעה הלכות נדרים סימן רג

סעיף ג: הנודר, כאילו בונה במה בשעת איסור הבמות; והמקיימו, כאילו הקריב עליה קרבן, שטוב יותר שישאל על נדרו. והני מילי בשאר נדירים, אבל נדרי הקדש מצוה לקיימן. ולא ישאל עליהם אלא מדוחק וכן אם נשבע על איזה דבר, לא ישאל עליו אלא מדוחק (מרדכי פ"ג דשבועות בשם מוה"ר"ם וע"פ עב"י ס"ס ר"ל).
סעיף ד: צריך ליזהר שלא ידור שום דבר, ואפילו צדקה אין טוב לידור; אלא אם ישנו בידו, יתן מיד; ואם לאו, לא ידור עד שיהיה לו. ואם פוסקים צדקה וצריך לפסוק עמהם, יאמר: בלא נדר.
סעיף ה: בעת צרה מותר לנדור.

5. ש"ך יורה דעה סימן רג

יאמר בלא נדר - ר"ל שיאמר בפירוש בלא נדר אבל אין פירושו שיפסוק סתם ולא יאמר שהוא עושה משום נדר דאף אם פוסק סתם הוה נדר, פרישה, וע"ל סי' רנ"ו סעיף ג' ד'.

6. קרו אורה על מסכת נדרים דף י/א

גמרא אדם מביא כבשתו לעזרה כו'. והקשו בתוס' (ד"ה אדם) דכבשתו משמע שלמים, ומאי תקלה שייך בשלמים הא לית ביה מעילה כו'. ובלאו הכי ניחא (דהאיכא) [דהא איכא] תקלה בבל תאחר, וכמו שפירש הר"ן ז"ל (ט' ע"ב ד"ה נדבה נמי). ועיין בירושלמי (בהלכה א') דמסיים בה ומביא עולתו. ועיין בשו"ע סי' ר"ו (סעיף ד') שכתב כנדבת כשרים ככר זה עלי הרי זה אסור. וכבר הקשו התוס' ז"ל על זה (ט' ע"א ד"ה כנדרי רשעים) וכי כשרים אסורים עליהם דבר המותר ע"ש:

7. דף על הדף נדרים: חסידים הראשונים היו מתאווין להביא קרבן... מה היו עושים עומדים ומתנדבים נזירות למקום

בשו"ת "תורה לשמה" (סימן ק"כ ד"ה ועוד יש) כתב וז"ל: ועוד יש להביא ראיה שאין הלימוד מספיק במקום חטאת ממש מהא דאיאת בגמרא נדרים (י א) תניא רבי יהודה אמר חסידים הראשונים היו מתאווין להביא קרבן לפי שאין הקב"ה מביא תקלה על ידם, מה היו עושים, עומדים ומתנדבים נזירות למקום כדי שיתחייבו קרבן חטאת למקום. ע"ש. ואם הקורא בפרשת חטאת כאילו הקריב חטאת ממש, לא היו נצרכין לעשות כן, הלא די להם בלומד בל חטאת, אלא ודאי הקריאה אינה כמו חטאת ממש. עכ"ל...

8. טור אורה חיים הלכות הנהגת אדם בבקר סימן א

וכשיסיים פרשת העולה יאמר רבון העולמים י"ר מלפניך שיהא זה חשוב ומקובל לפניך כאילו הקרבתי עולה בזמנה וכן יאמר בפרשת המנחה והשלמים והאשם ואחר פרשת החטאת לא יאמר כן לפי שאינה באה נדבה

9. בית יוסף אורה חיים סימן א

ואחר פרשת חטאת לא יאמר כן לפי שאינה באה נדבה. כלומר אבל אשם אף על פי שאינו בא בנדבה כיון דתנן בפרק ו' דכריתות (כה). רבי אליעזר אומר מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום אמרו על בבא בן בוטא שהיה מתנדב אשם תלוי בכל יום כבא בנדבה דמי ואף על גב דחכמים פליגי עליה כיון דבבא בן בוטא הוה עביד בה עובדא כי אמר יהי רצון מלפניך שיהא זה חשוב כאילו הקרבתי אשם שפיר דמי. ואשם ודאי אפשר דבכלל חטאת הוא כיון שאינו בא אלא על חטא ידוע ומאחר שכתב רבינו שאחר פרשת החטאת לא יאמר כן לפי שאינה באה נדבה ממילא משמע דהוא הדין לפרשת אשם ודאי שלא יאמר אחריה כן ואפשר דכיון דשם אשם אשכחן שבא בנדבה דהיינו אשם תלוי בכל אשם יכול לומר יהי רצון שיהא זה חשוב וכו' אפילו אם הוא אשם ודאי וראשון נראה יותר: ורבינו הגדול מהר"י אבוהב ז"ל כתב שהאשם הוא כמו בא בנדבה לפי שאמרו בנדרים (י). שהחסידים נודרים עצמם לנזיר כדי להביא קרבן אם כן נראה שיש לו לבא כמו נדבה עכ"ל וגם הרב מהר"י ן' חביב ז"ל כתב מה שמקשינן שגם האשם אינו בא בנדבה אינו קושיא שהרי אשם נזיר בא בנדבת נזירות ע"כ ואע"פ שפרשת האשם הכתובה אצל פרשת חטאת ועולה ושלמים לאו אשם נזיר הוא משמע להו ז"ל דשם אשם חד הוא.

10. מגן אברהם סימן א ס"ק י"א

יר"מ - ... והטור כתב אחר אשם יאמר יהי רצון וכב"י בשם מהר"י"א ומהר"י"ח שהאשם נמי בא בנדבה לפי שאמרו בנדרים שהחסידים נודרין עצמן בנזיר כדי להבי' קרבן א"כ נראה שיש לו לבא כמו בנדב' עכ"ל מבואר מלשונו דלא כע"ש: ומה מאוד נפלאתי על הגאונים שהרי בנדרים דף י' אמר' שהיו מתנדבין בנזיר כדי להביא קרבן חטאת ולא הזכיר שם אשם וא"כ בחטאת הל"ל יה"ר ולא באשם ועוד דמקרא מלא הוא דנזיר מביא חטאת ולא אשם א"כ כשנטמ' וא"כ לא מקרי נדבה והוי דומיא דכל חטאות ואשמות שבאין על החטא וא"ל דשאני אשם נזיר דבא על המזיד וכדאייתא פ"ב דכריתות וא"כ בידו לידור בנזיר ולטמאות עצמו ולהביא אשם משא"כ בשאר קרבנות דבאין דוקא על השוגג זה אינו דא"כ ל"ל מכח נזירות הלא אשם שפחה חרופה ואשם פקדון חטאת דעולה ויורד נמי על המזיד ועוד דחלילה לצדיקים לטמאות עצמן במזיד ולעבור על ל"ת ועוד דעכ"פ חטאת מקרי באה בנדבה דמביא נזיר טהור: ...

11. ספר חתם סופר על מסכת נדרים דף י/א

כדי שיתחייב קרבן חטאת. עמג"א סי' א'. ובס' עולת תמיד שם כ' כוונת מהר"י אבוהב כך דמדלא התאוו החסידים להביא אשם ש"מ דס"ל דאשם בא בנדבה דמתנדב אדם אשם תלוי בכל יום א"כ אנו נמי נימא יה"ר אחר אשם, ודפח"ח. אלא שיש לפקפק דלמא באמת התאוו להביא אשם אלא שלא היה אפשר בנזיר אבל אשם צריך לטמא עצמו בנזירותו וחלילה לחסידים לעשות כן, ועדיין צ"ע:

12. ספר בנייהו בן יהודיע על נדרים דף י/א

חסידים הראשונים היו מתאווין להביא קרבן חטאת. כתב הגאון חיד"א ז"ל בפתח עינים, מהכא מקשו למה שכתבו התוספות [שבת דף י"ב ד"ה רבי נתן], הא דאין הקב"ה מביא תקלה ע"י צדיקים היינו דוקא במידי דאכילה, אמנם בשאר מיילי משכחת לה דתבא תקלה, והכא משמע דלא תבא תקלה בכל גוונא, דהא מתאווין להביא קרבן חטאת ואין יכולין ע"ש. ונ"ל בס"ד דהכא איירי בצדיקים גמורים שעברו רוב ימיהם ולא חטאו, הם בטוחים מאתו יתברך שלא יחטאו כלל דכתיב [שמואל א' ב' ט'] רגלי חסידיו ישמור, דאלו מתאווין להביא קרבן חטאת, ואין בא חטא על ידם כדי שיביאו, אבל קודם שעברו רוב ימיהם אז אפשר שיתטאו במידי דלית ביה איסור אכילה:

תשובה נא תצא י"ט אלול תרכ"ו להרצני המופלג מזה' י"קף כ"י תרל"ח .

אשר שאל תמוז זהויתינו הולכים לטוח ע"פ השרה זהא דאמרו בנדריס דף י"ד דחסידיס הראשונים היו מתאווים להציא קרבן חטאת לפי שאין הקצ"ה מציא תקלה על ידם עה ס"י עושין עונדין ומתכרצין כזירות והרי הסיס' כחצו זכמה תקימות ומס גגיטין דף ז' לדוקא צעירי דאכילה הוא דאין הקצ"ה מציא תקלה על ידם וא"כ משכחת לה חטאת צעירי דלאו אכילה . הנה לפי פירוש ראשון זרע"י נרדס עס שרולים להציא קרבן להחכפר עליהם לפי שאין הקצ"ה מציא תקלה על ידיהם | יש לפרש שע"ז גופא מתאווין להציא קרבן להחכפר עליהם על מה שהקצ"ה מוכע להציא תקלה על ידיהם חצל חס לא שהקצ"ה היה צעורס היו חוטאין וז"ע רע"י עהס מתיראים שלא ינשו סיס חטא והיינו סצעלמותס ס"י חוטאים רק שהקצ"ה מוכע מהס וע"ז מציאין קרבן להחכפר עליהם מה סצעלמותס ס"י חוטאין וא"כ לק"מ קוטיחון וצלא"ה יש לומר דחסידי גדול מלדיה וא"כ חסידיס הראשונים לא סיס הקצ"ה מציא תקלה על ידם אף צמה שאינו עירי דאכילה וכל הכי סעציא חסוק' חפטר לא ס"י צעדרגס חסיד

ומכ"כ

14. שערים מצויינים בהלכה

אכילה כו'. ולי נראה לתרץ דהא דבמידו דאכילה אין הקב"ה מביא תקלה על ידן, היינו שאינו בא בכלל לידן אבל במידי אחרינא כמעט ואינו מזדמן, דמצינו במס' שבת (יב:) דר' ישמעאל קרא והטה, משמע דזה היה פע"א ביובל, ואינו מזדמן אצל כל אחד ואחד, והרי כולם היו מתאווין להביא קרבן חטאת, וגם אצל ר' ישמעאל הזדמן נמי מכה מצות לימוד התורה שהיה מעיין בה הרבה ששכח והטה, וכן מצינו כזה במס' עירובין (מג:) בר' נחמיה דמשכיה שמעתא ונפק חוץ לתחום, וכן בירושלמי ברכות (פ"ה ה"א) ריש לקיש היה מעיין באורייתא סגין ונפיק לבר מתחומיה בשבתא, ודרשו על זה (משלי ה-יט) "באהבתה תשגה תמיד".

15. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן קיט

ד' והא דחסידיס הראשונים היו מתאווין להביא חטאת (י') לפי שאין הקב"ה מביא תקלה על ידיהם שהקשת הא התוס' (שבת י"ב) סברי דהוא דוקא במילי דאכילה, הכוונה היא דחטא בשגגה לחייב חטאת שהוא דוקא כשלא נזהר כראוי בדבר שהו"ל לאסוקי אדעתיה לא יהיה זה בחסידיס הראשונים דמזדהרי שפיר רק שנימא שבשביל רצונם להביא חטאת יעשה הקב"ה שישכחו ולא יזדהרו שפיר זה ודאי אין הקב"ה מביא תקלה על ידיהם אף שהוא כדי לעשות רצונם, ובמידי דאכילה אין הקב"ה מביא תקלה אף שלמרות זהירותו היתה התקלה כגון שהיה' אנוס או שנזדמן שלא נזהר מאיזה טעם שעזרוו הקב"ה לעשות שלא יהיה תקלה ולא יזדמן לו אונס וחסרון זהירות.

16. שלמי נדרים מסכת נדרים דף י עמוד א

ועיין בתשו' חתם סופר חיו"ד סי' ריט כתב דמה שלא היו דואגים על קיום מ"ע של והנותר ממנו באש תשרופו ומ"ע של והשיב את הגזלה. מפני שזה היה בידם לאכול מן הקדשים ולהותיר וכן לגזול ולהשיב אח"כ, ולא נמנעו מזה אלא מחמת אהבת ה' שלא רצו לעשות איסור. נמצא שהמ"ע בידם לקיים כל שעה אלא שהם אנוסים מלקיימה, א"כ הרי הוא כאילו עשאום. וכן נמי קרבן עולה ויורד דבא על שבועת ביטוי אפי' במזיד, זה היה בידם לעשות ולישבע על שקר ולהביא קרבן ונמנעו מפני רצון ד', הרי מעלה עליהם כאלו קיימו מצות עשה של הבאת קרבן עולה ויורד. אמנם חטאת קבוע אי הוי שייך לאתויי על מזיד כשוגג ה"נ הוי דמיון הנ"ל, אלא שבאמת אינו בא אלא על השוגג והקב"ה אינו מביא תקלה על ידם כו' עכ"ל. הנה מ"ש דקרבן עולה ויורד בא על שבועת ביטוי אפי' במזיד, בודאי בא בשגגת הדפוס וט"ס הוא, דהא גבי שבועת ביטוי כתיב ונעלם ואינו חייב אלא על השוגג, ע' שבועות (דף כו א) ונעלם פרט למזיד ומבואר כן בכמה מקומות. וע"כ הנכון להג"י שם וצ"ל שבועת העדות במקום שבועת ביטוי. ובשבועת העדות לא נאמר ונעלם וחיובין קרבן על המזיד כדאיתא בשבועות (דף לא ב):

17. ספר ברכת אברהם

חסידיים הראשונים היו מתאווין להביא קרבן חטאת וכו' עומדין ומתנדבין חירות נמקום כדי שיתחייב קרבן חטאת. נ"ע צמח התאוו חטו למנוח כמו והשיב את הגזילה או ולו חבי' לאשכ שייך להתאווה, הא כל עיקר מנוח זו אינו גלגל חיקון חטא, וא"כ מה המעלה שראוי להתאווה אליה. ואולי י"ל דאין קרבן חטאת כשאר חיקוני חטא שזה כל החפלה של המנוח, הנה שזה קרבן ומעלה גדולה מלד עלמו, ומחמת גודל מעלת קרבן זה, כמו יפה לכפר על חטא, וא"כ שפיר שייך להשחיל להשיג מעלה זו בלי חטא.

18. ספר ברכת אברהם

ר"ש אומר וכו' אבל בזמירות לא התנדבו כדי שלא יקראו חוטאין וכו'. הנה החוס' בתענית (י"א ע"א ד"ה אמר) כתבו על הא דאמר שמואל דכיושב בתענית נקרא חוטא וליף לה מחיר, שהמנוח שהוא עושה בתענית גדול יותר מן העצירה ממה שהוא מלמד נפשו דמנוח גדול כדאמרין כרוחא סוטה בקלקולא חיר עלמו מן חיי, ומ"מ יש קצת חטא וכו', ע"ש, וא"כ לכאורה כיון דהמנוח עדיפא מ"ע פשיטא לר"ש דזמירות לא התנדבו, וכו' גם בתענית חזין דתענו.

ונראה דלק"מ דראוי לחסידים להתרחק מן החטא יותר מלברכות צמח, ורק למי שנלך לחיקון חטאת ומתענה לזה, או צמח סוטה דלנך לו לחיקון נפשו, שזה י"ל דאעפ"י שיש קצת חטא מ"מ המעלה גוברת, אבל בלא"ה אין לברכות מנוח על חשבון שמן של עצירה.

19. תורת חיים מסכת בבא קמא דף צא עמוד ב

אלא שציער עצמו מן היין וכו'. לפי שהאדם נברא גוף ונפש דהיינו נשמה ואין אדם חוטא אלא מצד הגוף אשר יסודו מעפר אבל הנשמה כיון שהיא באה מלמעלה טהורה היא ורוב החטאים באים בסיבת מילוי הכרס כמו שאמרו מילוי כרסא זיני בישא ולפיכך מצד הגוף יפה לו לאדם לענות גופו בתעניות ולצער עצמו מן היין להתיש חומרו שלא יחטא אבל מצד הנשמה אדרבה א"א לו לאדם להשלים פעולתה לעסוק בתורה ובמצות אא"כ אוכל ושותה כראוי כדאמר בפ"ק דתענית אין ת"ח רשאי לישב בתענית מפני שממעט במלאכת שמים וזהו שנאמר גומל נפשו איש חסיד נמצא שהתענית הוא מצוה מצד שמיגע את הגוף שלא יחטא ועברה קצת מצד שמונע קצת את הנשמה מלעסוק יפה במלאכת שמים וזה שאמר הכתוב וכפר עליו מאשר חטא על הנפש פ"י דנהי דמצוה קעביד מצד הגוף מצד הנפש דהיינו הנשמה חטא ובעי כפרה.

20. ספר בניהו בן יהוידע על נדרים דף י/א

שם אבל בזמירות לא התנדבו שלא יקראו חוטאים, דכתיב מאשר חטא על הנפש. הא דקרי למניעת האדם מן המאכל בשם חטא וגם תתיחס לנפש, משום דנצוצין וחלקים של נשמות מגולגלים במאכל ומשתה, וע"י האכילה ושתיה שיעשה האדם בברכה בתקנין ועולין, וכמו שאמרו על פסוק [תהלים ק"ו ה'] רעבים גם צמאים נפשם בהם תתעטף, מלת בהם קאי על האוכלין ומשקין, ונמצא זה שנדר בניזיר ואינו אוכל ענבים, ואינו שותה יין, חטא לנפשו שלא תקח חלקים המגולגלים, וחיסר אותה מזה הבירור והתיקון:

21. ספר דרך שיחה [פ' נשא]

איש כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה' (ו', ב'), וברש"י: "למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין".

שאלה: כיון שכן מדוע אמרו במסכת נדרים (ל', א') נזיר חוטא?

תשובה: היה יכול לחזק עצמו בדרך אחר, ולהזיר בלא "נדר".

שאלה: בתוס' נזיר (ב', א' ד"ה מ"ט) מבואר שיזיר עצמו כנזיר היינו בנדר. תשובה: התוס' שם כתבו "ונכון הוא שתשמר עצמה מן היין אבל לא בנדר, ושוב מוסיף לומר שכל הרואה" כו', והיינו שא"צ בנדר רק מי שמרגיש שצריך בנדר יזיר בנדר, א"כ אין כל הרואה צריך בנדר.

22. שערים מצויינים בהלכה

כולן שיטה אחת הן דנזיר חוטא הוי. **תמהים** דהרי הכתוב קראו (נשא ו-ח) "קדוש הוא", וכן הא דאיתא הכא דהיושב בתענית נקרא חוטא, והרי איתא במס' ברכות (ל"ב:) גדולה תענית יותר מצדקה, ועו"ש (יז.) רב ששת כי הוה יתיב בתענית בחר דמצלי, אמר יה"ר שיהא חלבי ודמי שנתמעט חשוב כאילו הקרבתי לפניך ע"ג המזבח, אבל כבר כתבו התוס' במס' תענית (יא. ד"ה אמר) דהמצוה שעושה בהתענית גדול יותר מהעבירה שציער עצמו. ומה"ט אמרי' במס' ברכות (ו:) אגרא

דתעניתא צדקה, דבוה נמחק העבירה שעשה בה, וכמו כן כנזיר דאמרינן במס' סוטה (ב.) כל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין. אלא שיש בזה קצת חטא, דכמו המתענה תענית חלוט בשבת דקורעין לו גזר דינו, מ"מ צריך להתענות כדי לכפר על מה שהתענה בשבת. ועי' בגמ' ר"ה (יח:). וכ"כ הר"ן לעיל (ד. ד"ה חטאת) דאפי' למ"ד נזיר חוטא הוא אינו חוטא גמור. וע"ע מה שכתבנו במס' תענית (שם ד"ה כל) בשם הרדב"ז.

23. דף על הדף נדרים: נודר במוהי הרי אלו כינויין לשבועה.

ומפרש הר"ן: במוהי כינוי למרע"ה.

בקרא (במדבר כ"ג ב) כתיב: "תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו" תמה השפת אמת דהול"ל לסיים בלשון רבים ותהי אחריתי כמוהם, כמו שאמר מות ישרים כלשון רבים.

ותירץ מרן אדמו"ר האמרי אמת ז"ל בביאור מפתיע, כמוהו - הכוונה על פי המבואר הכא דהיינו משה רבינו, וכמו שאחז"ל שכשאמר "תמות נפשי מות ישרים", התכוון על האבות, אברהם יצחק יעקב (ע"ז כ"ה ע"א), המשיך ואמר "ותהי אחריתי כמוהו" התכוון על מרע"ה.

24. תוספות מסכת נדרים דף ב עמוד א

... ולמ"ד לשון שבדו חכמים קשה דה"נ כנויי דנזיר בדו חכמים והיכי יביא קרבן על לשון חכמים ובנדרים לא קשה אי עבר בבל תאחר על לשון חכמים ...

25. חידושי הרשב"א מסכת נדרים דף ב עמוד א

ובגמרא פליגי בהו ר' יוחנן ור"ל דר"י סבר לשון עכו"ם הם ור"ל סבר לשונות הם שבדו להם חכמים להיות נודר בהם, ולמ"ד לשון שבדו להם חכמים [1] איכא למימר שאין הכינויין כנדרים לקרבן ולמלקות, וכינויין כנדרים לאסור קאמר ולעבור עליהם בכל יחל דרבנן, [2] ואיכא למימר דאפילו למלקות ולעונשין משום דכיון דתקנו חכמים לשונות אלו חזרו להיות כלשון נדר גמור, והכין מסתברא ... ואף אלו כיון שהסכימו עליהם חכמים מי שנודר בהם מתכוין לנדר גמור כנודר באחד משאר הלשונות שבדו להם כל עם ועם לשונו

26. שולחן ערוך יורה דעה הלכות נדרים סימן רז

כינויי נדרים כנדרים, כיצד, קונם קונח קונס; שאם אמר: קונם, או: קונח, או: קונס ככר זה עלי, אסור בו; וכן בכל מקום הולכים אחר הלשון שרגילין בו, שאם יש להם כנוי לנדר ונדר בו, הוי נדר; (וכן אם אינו מכיר אלו הלשונות שדברו בהם חכמים, אעפ"י שנדר בהם לאו כלום הוא) (ב"י וכן נראה מדברי הרמב"ם פ"ה דנדרים ודנזיר ופ"ב דשבועות); אבל כינויי כינויים, דהיינו כינוי ב שרחוק הרבה מהלשון, אינו כנדר. (הנדר הוא בכל לשון שיאסר עליו מקרי נדר)

27. שיטה מקובצת מסכת נדרים דף י עמוד א

וכן הוא אומר החדש אשר בדא מלכו. לא גרסינן ליה שדרכו של אמורא להביא חבר ללשון המשנה ואין דרכו להביא חבר ללשון עצמו. אלא פירוש היה ובאו אחרים וגרסוהו כאלו הוא מלשון הגמרא.

• עו"ע במהרי"ץ חיות

28. חידושי הרשב"א מסכת נדרים דף י עמוד א

דלמא אמר לה' ולא אמר קרבן. ואיכא למידק והלא סתם חרמין לכהנים וכשמזכיר שם הוי לבדק הבית וא"כ מ"מ כשירצה להחרים לבדק הבית צריך להזכיר שם ויאמר חרך לשם וא"כ מה הועילו חכמים בתקנתם, וי"ל דכשהוא אומר לשון הכתוב ישכח ויזכיר שם כמו שהוא כתוב חרם לה' אבל כשאינו אומר בלשון הכתוב כשיצטרך להחרים לבדק הבית לא יזכיר את השם אלא יאמר חרם לבדק הבית.

29. שלמי נדרים מסכת נדרים דף ח עמוד ב

ואידי דאתא לידן אעתיק כאן דבר נחמד מה שמצאתי בס' צפנת פענח להגאון מהר"י מטראני ז"ל על דרושים שכתב בספרו הנ"ל בענין עקדת יצחק. שכך היה כוונת הקב"ה מתחלה במה שאמר קח נא את בנך והעלהו לעולה, שבדמיו יביא עולה, דהא לא אמר לו והעלהו עולה אלא לעולה, וע"פ דין המשנה דתמורה הנ"ל יש חילוק בין אמר הרי אלו עולה או אמר הרי אלו לעולה, דבאומר הרי אלו עולה לא אמר כלום, ואם אמר הרי אלו לעולה ימכרו ויביא בדמיהם עולה, ולכן שמע אברהם להמלאך שאמר לו אל תשלה ירך אל הנער כו' כי המלאך הודיעו שלא היה ציווי השם יתברך בתחלה לשחטו לשם זבח כי לא אמר לו והעלהו עולה אלא והעלהו לעולה לצורך עולה עי"ש דבריו הנעמים:

30. ספר ברכת אברהם

לימא כהנאי וכו' מאי לאו מייד כגויי כגויין חסורין קסבר כגויין לשון אומות כן, ולמייד מותרין קסבר לשון שדו לכן חכמים וכו'. הנה מהא דלמייד לשון אומות כן מהני גם כגויי כגויין מוכרח דמשמעו צי אינטי, ומייד למייד לשון שדו חכמים לא מהני מפני שהחכמים לא בתרו בלשון זה, ולכאף זייפ דהא מייד צריך להועיל בתורת לשון אומות, ומשמע מה דלשון אומות לא מהני למייד לשון שדו, וזייפ בסגרא הא לא בעינן דוקא לשון חקודש, והכיין כהנ כהדיא בריש מכלתין דלכויי מהני לשון אומות, דהא מפרש בטעם דלמייד לשון שדו כוה גיב דאורייתא כיון דלא גרע הסכמת חז"ל מהסכמת האומות, אלמא דפשיטא לי דלכויי מהני לשון אומות.

ולכאף זיל דשאני לשון גמור של האומות ולשון משוכש, ומשייכ הריין בריש מכלתין דקונס לבייק שהשתכש, וקמיל דגם לשון משוכש מהני, דהא מייד פלוגי דלשון משוכש ליה לשון למייד לשון שדו, ואשפיי שלכאף הא קיימת הסגרא

31. שערים מצויינים בהלכה

דלמא אמר קרבן לה' כו'. איתא במס' יומא (לט.) כשמגריל על השעירים אומר לה' חטאת. והקשו בתו"י אמאי לא אומר חטאת לה', ותרצו דשאני התם משום דכתיב (אחרי טז-ט) "אשר עלה עליו הגורל לה' ועשהו חטאת", משמע שיאמר לה' חטאת. ובגבורות ארי מתרץ משום דגם אם אמר רק לה' ולא גמר. חטאת אינו מעכב, דמדאורייתא הגורל בעצמו קובע זה לחטאת וזה לעזאזל. ועי"ש (ד"ה ואומר) מה שכתבנו בזה.

והנה ר' אלחנן בתוס' ישנים (יחמא לט) הקשה על מ"ש במשנה דכהן גדול אומר לה' חטאת והרי כאן אמר ר"ש שלא לומר לה' קרבן, ומתוך דשיה דגלי קרא אשר עליו הגורל לה' והדר ועשהו חטאת, ויש שהקשו והרי גם בנדר מצינו כן, והריטב"א שם תרץ דהכא מדרבנן בעלמא משא"כ בכה"ג דוריו ולא פשע, ומשמע שס"ל דהטעם הוא לא שיתחרט אלא שיפסיק ולא יודרו לומר מיד (ועי' סוכה לח:). עוד תרץ דשאני בכה"ג שיש סגן ואב ב"ד דמזכרי ליה לומר, וכתב ועוד והוא הנכון דכאן אם יאמר לה' ותו לא איכא ש"ש לבטלה אבל בכה"ג כי לא אמר חטאת ליכא ש"ש לבטלה כי מה שאמר לה' הוא סיום הגורל לומר כי מה שעלה בימינו הוא לה' כדברי רבי ישמעאל אלא שגזוה"כ הוא לת"ק שיאמר חטאת, ולפ"ד התוספתא אין כה"ג אמר כן אלא הסגן עב"ל. (ודלא כמ"ש המפרשים שבד"עבד גם ת"ק מודה לר"י), ולפי הטעם דשמא יתחרט, גבי כה"ג לא שייך לומר כן שלא בו תלוי הדבר, והוא חובת היום, ול"ד לתודה וכיו"ב שבא בנחבה, ולד' המאירי שלא יזכיר על דבר ריקן, לפמש"כ הריטב"א א"ש.

ועפ"ז א"ש נמי מה שהקשו המפרשים מבוועז שאמר ה' עמכם, דכיון שרצה לברכם חזאי שלא יתחרט, וכמו"כ לפי הטעם של המאירי י"ל שכיון שב"ד של מעלה הסכימו לברך את חבריו בשם (ברכות סג ומכות כג) ומכיון שאמר מיד בהגיעו לקוצרים לברכם י"ל שאפי' באמר ה' לברך הרי ניכר שרצה לברכם בשם ה', וכמו שאומר שלום לבד שהוא ג"כ שמו של הקב"ה וכמו"ש במ" (שבת י) ובר"מ (פדמ"ש מכות כג) ולא הוי לבטלה, ולד' הריטב"א שאינו אלא מדרבנן אפ"ל שמשום שלום הקילו, ועי' ריטב"א במכות שם שתקנו כן משום עת לעשות נ"ו ששכחו שמו של הקב"ה כו'.

ותמוה מ"ש הח"ס בחידושי' בפשיטות דהטעם הוא שמא ימות פתאום, והרי אנן קי"ל דלשמא ימות לאחור לא חיישינן.

וכן גבי כה"ג אין חשש זה וע"כ מה שמתקינין כהן אחד הוא משום טומאה או כדי לזרוז וכמ"ש בגמ' (יחמא יג) וכ"ש לרבנן דפליגי על ר"י ועי' שעה"מ סופ"ד מה' סוכה.

ומה שתרץ מהא דבועז שלפי המדרשים ראה ברוה"ק שיוליד בן מרות והיה בטוח שיחיה וע"כ הקדים ואמר ה' עמכם, תמוה מאד שהרי ילפינן מיניה שכ"ע יאמרו כן, ובגמ' גופא יקשה שעמ"ש דהתקינן שאילת שלום (ובח"ס כ' שהרא"ש שלהי ברכות למד מזה שאילת שלום כו' וט"ס שכ"ה בגמ' (ברכות שם) בפירוט ולא ברא"ש) דילמא בועז מדעתיה דנפשיה כו' אל תבוז גו' ועולה על בועז לפרש"י (ועי' פ"י הר"מ), ניבא דשאני בועז שידע שיחיה.

והר"מ שהשמיטו אפשר משום דס"ל דאין זה אלא משום זהירות ומד"ה ולפי דרכו בחבורו אין הכרח שיביאו וכמ"ש בת' לחכמי לונגל גבי אסור לעמוד בקמתו של חבריו והביאו המ"מ בה' נ"מ.

33. חתם סופר מסכת נדרים דף י עמוד ב

מנין שלא יאמר אדם כו' ת"ל קרבן לה'. פי' שהיה מהראוי להקדים ה' לקרבן ולמיכתב לה' קרבן עיין סוף מס' נדרים וע' תוס' מגלה ט' ע"א ד"ה אלקים ברא בראשית וכו' ע"ש וה"נ הו"ל להזכיר לה' קרבן אע"כ להורות נתן שיקדים אדם קרבן לה' משום שמא לא יספיק לומר קרבן והזכיר ש"ש לבטלה, **והנה בבוועז** כתיב ה' עמכם ויאמרו לו הקוצרים יברכך ה' והקוצרים עשו כהלכה והקדימו לה' אבל הוא עשה שלא כהלכה לכאורה שאמר ה' עמכם. **וי"ל לפי המבואר במדרשים ידע בועז ברוה"ק שעתיד להוליד הבן הלז מרות עובד אבי ישי וכשבא עליה מת והניחה מעוברת כמבואר כל זה במדרשים א"כ ידע שלא ימות והיה יכול להקדים לה'** והרא"ש דשלהי ברכות ילפי מיניה דשואלים שלום חבריו בשם ואמר וכו' ת בועז מדעתיה דנפשיה עביד פי' ולא ברוה"ק ת"ש אל תבוז כי זקנה אמך, יראה דרוצה לומר דא"א לומר בועז מדעתיה דנפשיה ס"ל כמ"ד לא חיישי' למיתה ולעולם לאו ברוה"ק עביד ת"ש אל תבוז כי זקנה אמך דייקא שהרי בועז היה אז זקן מופלג בזקנה ובזקן כ"ע חייש למיתה עיין גיטין כ"ח ע"א א"כ איך הקדים כשם ואמר ה' עמכם, אע"כ ברוה"ק הציץ שלא ימות א"כ ע"כ ברוה"ק עביד ששאל שלום הקוצרים בשם א"כ יש ללמוד ממנו לשאול שלום חבריו בשם:

34. חידושי הרשב"א מסכת נדרים דף י עמוד ב

וב"ה סברי הכי לא משתען עכו"ם. **מסתברא דה"ק אע"פ שיש מקצתם שאומרים כן אין עיקר הלשון כן אלא בלעגי שפה**, דאי משתען ולא משתען כלל קאמרי מי פליגי אם יש בעולם כן ומי ידעי ב"ה כולי עלמא, וב"ש דאמרי דמשתען לאו מן הסברא קאמרי דמלתא דלא תליא בסברא היא אלא שיודעין בבירור שמקצתם משתען הכין.

35. שיטה מקובצת מסכת נדרים דף י עמוד ב

לא דכולי עלמא לשון גוים הם. דאי לשון שבדו להם חכמים הם הני ודאי לא שייכי בקרבן כמו כנויין. ואיבעית אימא [1] בית שמאי סברי גזרינן וכו'. [2] אי נמי יש לומר דכולי עלמא לשון שבדו להם חכמים ובית שמאי סברי גזרינן ובית הלל לא גזרי.

36. חתם סופר מסכת נדרים דף י עמוד ב

היכי דמי כנויין כנויין וכו' יש לתמוה אם כל השקלא וטריא אליבא דב"ש וכפירש"י ד"ה מיפחזנא וכו' ואי נימא דהאיבעיא היא לב"ה אי הוה כנויין ואסור או כנויין כנויין ושרי. א"כ מיפחזנא ורעיו דלא איפשטו הו"ל למיפסק לחומרא ורמב"ם לא פסק כן וצ"ע:

37. ספר עינים למשפט

אבע"ל מיפחזנא כו' קינמא כו' קינה כו', הר"מ
לא הביאם, וכן ש"פ. והנה הק"א כתב דאע"ג דכל הני בעיות אליבא דב"ש אין להקשות דדרך הש"ס לפרושי הכי.
אולם הח"ס בחדושו חמה ע"ז דאי כ"ו אליבא דב"ש
למה שקלו וטרו בזה ואי לב"ה אם הם כנויין או כנויין כנויין א"כ כיון דלא איפשטא ה"ל למפסק לחומרא והרמב"ם לא פסק כן וצ"ע ע"כ, (וכונתו שהר"מ לא הביאו לאיסור), וכבר קדמוהו בזה, הר"ן — בשטמ"ק שכולם לדין דקיי"ל בב"ה א"כ שתי בעיות אלו לא נשאלו אלא אליבא דב"ש וכ"כ דעת הר"מ שלא הביאם כלל ואם היינו אומרים כי אליבא דב"ה נמי נשאלו ולומר אם הם כנויין קרבן במקום קונם התימא עליו למה לא הביאן כו' ע"ש, וע"כ שכונתו גם להאבעיא דמיפחזנא כו' וכללו בשתי בעיות או שצ"ל שלש בעיות, וכמ"ש רש"י שבעיא זו אליבא דב"ש.

אולם הרדב"ז בשו"ת (ח"ג סימן תתסג) כ' ג"כ כקושית
הח"ס דכיון דקיי"ל בב"ה אמאי שקיל וטרי תלמודא אליבא דב"ש, וכתב דע"כ דמב"ש דכנויין כנויין נשמע לב"ה בכנויין העצם שהחליף אות בחברתה, ולב"ה נמי אם אמר מרקבנא מזכרנא מרחמנא משבענא דחילוף אותיות כנויין העצם אסור אפי' לב"ה דעדיף מכנויין וידות ע"ש, ואעפ"כ יש ליישב השמטת הר"מ וש"פ דמ"מ כיון שנשאלו אליבא דב"ש תו אין הכרח להביא, ויותר נראה שכבר כתב המאירי על כ"ו דהכל לפי המקום והזמן וזה הרי כבר כתב גם הר"מ גבי כנויים בה' שבעות ובה' נדרים ונזירות, שכן כל כיוצא בזה הולכין אחר לשון כלל העם באותו מקום ובאותו זמן וכ"כ ש"פ, וממילא אם כל לשונות הללו הוא לשון כלל העם באותו מקום חזן הוי כנויין וא"צ לפרטם, (והאבעיא בגמ' הוא אם הם מקובלים בלשון העם לשם נדר כו' ועכשו עלינו להוכיח אם כן הוא), ולכאורה למה לא נימא סתם נדרים להחמיר כמש"ל יח וער"ן להלן יא, ואפשר דכ"ו אם הספק הוא מה דעתו משא"כ אם הספק במשמעות הלשון ועצ"ל יא ע"ב ברא דבעיקרו קמתפיס.